

Demokracja półbezpośrednia

5 marca 2012

Ostatnio ukazała się publikacja pt. „Szwajcarska demokracja modelem dla XXI wieku” w której przedstawiono historię oraz stan obecny, zalety a także wady jak nieskromnie określono – najlepszego systemu politycznego.

Ostrzeżono na wstępie publikacji, że nie jest on produktem eksportowym i nie można go żywcem adaptować. Może być jedynie źródłem przydatnych pomysłów i impulsów dla zainteresowanych jego wdrożeniem w swojej ojczyźnie.

Pojęcie demokracja jest jak z gumy. Nie ma dwóch identycznych systemów politycznych określanych tą nazwą. Granice demokracji wyznaczają dwie skrajne: „socjalistyczna” – 0% władzy ludu oraz „bezpośrednia” – 100% . W światowym rankingu demokracji pierwsze miejsce zajmuje demokracja szwajcarska. Jak ją sami określają półbezpośrednia.

DEMOKRACJA SZWAJCARSKA

Federacja Szwajcarii jest podzielona na Kantony i Gminy. Jest wyraźnie określony zakres obowiązków i kompetencji na każdym poziomie. Zarówno Federacja jak również wszystkie Kantony oraz Gminy same sobie ustalają sposób podejmowania decyzji w sprawach publicznych. Każda jednostka terytorialna ma swoją indywidualną KONSTYTUCJĘ.

Elementy demokracji bezpośredniej od zawsze stosowano w położonych w wysokich Alpach, odciętych od świata wioskach i gminach. W latach 30 XIX wieku, w efekcie rewolucji francuskiej kilka Kantonów wprowadziło do swoich Konstytucji zapisy mówiące, że mieszkańcy są suwerenem i muszą ją akceptować w referendum a także mają prawo do inicjatywy ludowej. W Konstytucji Federalnej taki zapis znalazł się dopiero w 1848 roku. W kolejnych latach zakres uprawnień obywateli Szwajcarii sukcesywnie wzrastał – np. w 1874

wprowadzono zapis dający prawo obywatelom do ustawodawczej inicjatywy ludowej. W 1921 roku wprowadzono zapis obowiązkowej akceptacji przez obywateli w drodze referendum wszelkich umów międzynarodowych.

Niepodważalne zalety demokracji szwajcarskiej realne prawo obywateli do weta decyzji reprezentantów oraz do stanowienia prawa ponad ich głowami ma w porównaniu do demokracji przedstawicielskiej trzy istotne zalety. Mobilizuje polityków do współpracy, podejmowania wieloletnich projektów oraz umożliwia racjonalną gospodarkę finansami publicznymi.

Szwajcarska demokracja zmusza polityków różnych opcji do poszukiwania rozwiązań kompromisowych. Podejmowanie przez większość parlamentarną kontrowersyjnych decyzji grozi jej odrzuceniem przez suwerena. To się politykom nie opłaca. Zamiast ze sobą permanentnie walczyć poszukują rozwiązań, które zaakceptuje większość obywateli.

50 lat temu cztery główne partie Szwajcarii zawiązały bardzo wielką koalicję zwaną „magiczną formułą”. Od tego czasu skład rządu praktycznie się nie zmienia po wyborach. Rząd zawsze ma poparcie zdecydowanej większości (ok. 90%) Zgromadzenia Narodowego. Przy „okrągłym stole” politycy od prawicy do lewicy debatują tak długo aż osiągną kompromis.

Demokracja bezpośrednia umożliwia politykom realizację planów wieloletnich. Należy jedynie przekonywująco uzasadnić potrzebę ich realizacji. W przypadku demokracji reprezentacyjnej ugrupowania rządzące nie chcą realizować planów wieloletnich pozytywnych efektów których można oczekiwać po dłuższym okresie czasu. Rozpoczęcie takich planów grozi ich inicjatorom porażką wyborczą.

Demokracja bezpośrednia = racjonalna (oszczędna) gospodarką finansami publicznymi. Referenda finansowe blokują zbędne wydatki oraz akceptują wydatki na projekty wieloletnie. Niemożliwy jest „gabinetowy” lobbing grup interesów – lekarzy,

prawników, rolników, policjantów, itd. Grupy interesów mogą załatwiać dla siebie ulgi, przywileje etc. wyłącznie poprzez inicjowanie stosownych referendów na ten temat. Szwajcaria dzięki temu jest odporna na kryzysy. Wymownym przykładem efektów bezpośredniego podejmowania decyzji finansowych było referendum przeprowadzone w 2001 roku na temat projektu pt. „Hamulec zadłużenia publicznego”. Uzyskał on 80% głosów poparcia i w przeciągu dwóch lat jego stosowania zmniejszyło się zadłużenie Szwajcarii z 55% do 35% PKB.

RZECZYWISTE I UROJONE WADY DEMOKRACJI SZWAJCARSKIEJ

Przeciwnicy demokracji bezpośredniej za dyskwalifikujące ją uważają trzy właściwości:

- zagrożenie dla wszelkich mniejszości wynikające z prawa „dyktatury większości”,
- przekonanie, że „prosty lud” nie potrafi podejmować rozsądnych decyzji politycznych,
- spowolnienie procesu ustawodawczego.

DEMOKRACJA BEZPOŚREDNIA = DYKTATURA WIĘKSZOŚCI

Każdy z nas należy do jakiejś mniejszości czy małej grupy interesów. Groźba dyskryminacji przez większość stanowi skuteczną blokadę demokracji bezpośredniej.

Wprowadzenie demokracji bezpośredniej udało się jak dotychczas jedynie Szwajcarom w 1848 roku. Był to efekt trzech sprzyjających okoliczności.:

- pokojowego zakończenia ponad trzydziestoletniej wojny polityczno-religijnej, która przekonała ich, że narzucanie mniejszościom swoich poglądów nie prowadzi do niczego dobrego,
- lud był przekonany do zalet demokracji bezpośredniej po stosowaniu jej z powodzeniem od zawsze w swoich małych ojczyznach: dolinach, wioskach i gminach,

– po wojnie polityczno-religijnej ugrupowania polityczne były bardzo osłabione i nie miały możliwości blokady „władzy ludu”.

Nie ma jednoznacznej oceny skali dyskryminacji mniejszości w czasie 150 lat władzy ludu w Szwajcarii. „Istnieją różne opinie na temat poziomu łamania praw obywatelskich wybranych mniejszości w procesach demokracji bezpośredniej. Bruno S. Frey oraz Lorenc Goette wyciągają ze swoich badań wnioski i są przekonani, że demokracja bezpośrednia nie ogranicza praw mniejszości. Z kolei Adrian Vatter wykazał, że w 2/3 przypadków decyzje narodu wypadły na niekorzyść określonych mniejszości”.

Polityką powinny zajmować się osoby kompetentne – prosty lud się do tego nie nadaje. To jeden z głównych argumentów przeciwników demokracji bezpośredniej. Jest to błędny populistyczny argument. Jak wykazują badania poziom kompetencji wyborców nie ma istotnego znaczenia dla wyniku referendum. Czym kierują się obywatele uczestniczący w referendach? Wolf Linder oceniając wyniki głosowań w Szwajcarii wymienia trzy różne motywy podejmowania decyzji w referendach:

1. Wyborca głosuje „portfelem” tzn. optymalizuje własne, indywidualne korzyści i w zależności od tego oddaje głos za lub przeciw.
2. Wyborca głosując kieruje się tym co sugeruje mu opcja polityczna ,której jest sympatykiem.
3. Wyborca kieruje się „sercem” tzn. oddaje głos taki, który sugerują mu jego autorytety – religia, stowarzyszenia, tradycja etc.

Poza tym ludzie mają prawo popełniać błędy, a w warunkach demokracji bezpośredniej dysponują instrumentem, który umożliwia ich korektę.

Demokracja bezpośrednia wydłuża proces podejmowania decyzji.

Tak to prawda. Ale czy to jest istotna wada? Praktyka udowodniła, że szybkie decyzje nie koniecznie są rozsądne. Mądrości ludowe mówią jednoznacznie: Co nagle to po diable", „Śpiesz się powoli" a krawiecka mądrość mówi „Siedem razy mierz a raz krój" czyt. „Zanim podejmiesz decyzję siedem razy się zastanów".

KONKLUZJA

Po przeczytaniu publikacji „Szwajcarska demokracja modelem dla XXI wieku" dla pragnących skorzystać z jej tytułowej sugestii wynika następująca konkluzja. Wdrażanie systemu demokracji bezpośredniej w kraju trzeba rozpocząć od:

1. Przekonania, uspokojenia, zabezpieczenia wszelkich legalnych mniejszości religijnych, narodowych, obyczajowych, intelektualnych jak również ekonomicznych, że po wprowadzeniu realnego prawa suwerena do sprawowania zwierzchniej władzy bezpośrednio – nic złego im nie grozi. Na przykład umieścić w Konstytucji wykaz spraw zagrażających ich inności tak aby nie mogły być przedmiotem referendum.

2. Zmiany prawa dotyczącego tzw. jednostek terytorialnych na takie, aby były one autentycznie samorządne. Analogicznie jak w Szwajcarii Zgromadzenie Narodowe powinno ustalić dla naszych jednostek terytorialnych jednoznaczny zakres obowiązków i kompetencji. Jednocześnie pozostawiając im pełną swobodę sposobów podejmowania decyzji i ich realizacji.

Sprzyjającym okresem rozpoczęcia wdrażania demokracji bezpośredniej jest czas kryzysu politycznego. Opór polityków przed degradacją z uprzywilejowanej pozycji alfa jest wtenczas najmniejszy.

Autor: Zdzisław Gromada

Źródło: [Nowy Ekran](#)